

M. T. C. T. FURFANIO, PROCOS. S. D.

IX. CUM A. Cæcina tanta mihi familiaritas consuetudoque semper fuit, ut nulla major esse possit. Nam & patre ejus, claro homine & forti viro, plurimum usi sumus: & hunc a puero, quod & spem magnam mihi afferbat summæ probitatis, summæque eloquentiæ, & vivebat mecum conjunctissime, non solum officiis amicitia, sed etiam studiis communibus, sic semper dilexi, ut non ullo cum homine conjunctius viverem. Nihil attinet me plura scribere. Quam mihi necesse est ejus salutem & fortunas, quibuscunque rebus possim, tueri, vides. Reliquum est, ut, cum cognorim pluribus rebus, quid tu & de bonorum fortuna, & de reipublicæ calamitatibus sentires, nihil a te petam, nisi ut ad eam voluntatem, quam tua sponte erga Cæcinam habiturus esses, tantus cumulus accedat commendatione mea, quanti me a te fieri intelligo. Hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

ARG. Brevi, sed perfecto commendationis exemplo, Cæcinam Furfanio commendat. Anno U. C. 707.

[Furfanio] Sic F. Ursinus ex vetusta inscriptione, quam vidit. Furfanio habet Victorius, & retinet Grævius.

M. T. C. T. TREBIANO S. D.

X. EGO quanti te faciam, semperque fecerim, quanti me a te fieri intellexerim, sum mihi ipse testis. Nam & consilium tuum, vel casus potius diutius in armis civilibus commorandi, semper mihi magno dolori fuit: & hic eventus, quod tardius, quam est æquum, & quam ego vellem,

ARG. Pollicetur exili Trebiano, quantum potest: cui irritor Cæsar erat, quod post Pharfalicam pugnam non cesserat ab armis, sed bellum in Africa persecutus fuerat. Anno U. C. 707.

[Trebiano] Antea legebatur Trebiano: postea Paulus Manutius veterum librorum secutus scripturam, restituit Trebiano: atque

ita plane est in manuscripto apud me codice. Ego tamen Trebiano legendum puto ex auctoritate argenti nummi, & item æri, in quibus L. Trebani incisum est. Errorem autem ex transpositione litterarum fluxisse arbitror ab imperitis librariis facta, qui Trebiano scripserint pro Trebiano. Ursi.

lem, recuperas fortunam & dignitatem tuam, mihi non minori curæ est, quam tibi semper fuerunt casus mei. Itaque & Postumuleno, & Sestio, & sapissime Attico nostro, proximeque Theudæ, liberto tuo, totum me patefeci: & hæc his singulis sæpe dixi, quacunque re possem, me tibi & liberis tuis satisfacere cupere: idque tu ad tuos velim scribas: hæc quidem certe, quæ in potestate mea sunt, ut operam, consilium, rem, fidem meam tibi ad omnes res parata putent. Si auctoritate & gratia tantum possem, quantum in ea republica, de qua ita meritus sum, posse deberem; tu quoque is esses, qui fuisti, cum omni gradu amplissimo dignissimus, tum certe ordinis tui facile princeps. Sed cum eodem tempore, eademque de causa, nostrum uterque cecidit, tibi & illa polliceor, quæ supra scripsi, quæ sunt adhuc mea: & ea, quæ præterea videor mihi ex aliqua parte retinere, tantum ex reliquiis pristinae dignitatis. Neque enim ipse Cæsar, ut multis rebus intelligere potui, est alienus a nobis, & omnes fere familiarissimi ejus, casu devincti magnis meis veteribus officiis, me diligenter observant & colunt. Itaque si qui mihi erit aditus de tuis fortunis, id est, de tua incolumitate, in qua sunt omnia, agendi, quod quidem quotidie magis ex eorum sermonibus adducor ut sperem, agam per me ipse & moliar. Singula persequi non est necesse. Universum studium meum, & benevolentiam ad te defero. Sed magni mea interest, hoc tuos omnes scire, quod tuis literis fieri potest, ut intelligant, omnia Ciceronis patere Trebiano. Hoc eo pertinet, ut nihil existiment esse tam difficile, quod non pro te mihi susceptum jucundum sit futurum.

⁵ Antea misissem ad te literas, si genus scribendi invenirem. Tali enim tempore, aut consolari amicorum est, aut
Tom. VII. B b pol-

² Ordinis tui] Equestris: nam, si senatorii fuisset, Ordinis nostri, dixisset. Man.

³ Casu] Non pauci habent, quasi.

⁴ Casu devincti] Casu hoc loco nihil significat, & Manutius non explicat hanc vocem, sed sensum qualemcunque fingere maluit, quam fateri, se, quid ea vox hic sibi velit, ignorare. Mihi dubium nullum est,

quin aliquis vocem ejus ex proxime antecedentibus explicaturus, in margine apposuerit Casu compendiosa scribendi ratione pro Cæsaris. Ex illo scripturæ compendio deinceps casu factum esse ab imperito librario, plane mihi persuadeo. Heusman.

⁵ Antea misissem] In meis libris sane priori annexitur epistolæ. In aliis tamen initium

polliceri. Consolatione non utebar, quod ex multis audiebam; quam fortiter sapienterque ferres injuriam temporum, quamque te vehementer consolaretur conscientia factorum & consiliorum tuorum: quod quidem si facis, magnum fructum studiorum optimorum capis, in quibus te semper scio esse versatum; idque ut facias, etiam atque etiam te hortor. Simul & illud tibi, homini peritissimo rerum, & exemplorum, & omnis vetustatis, ne ipse quidem rudis, sed in studio minus fortasse, quam vellem, at in rebus atque usu plus etiam quam vellem, versatus, spondeo, tibi istam acerbiteriam & injuriam non diuturne fore. Nam & ipse qui plurimum potest, quotidie mihi delabi ad aequitatem & ad rerum naturam videtur: & ipsa causa ea est, ut jam simul cum repulca quae in perpetuum jacere non potest, necessario reviviscat, atque recreetur: quotidieque aliquid fit lenius & liberalius, quam timebamus. Quae quoniam in temporum inclinationibus saepe parvis posita sunt, omnia momenta observabimus, neque ullum praetermitteremus tui juvandi & levandi locum. Iraque illud alterum, quod dixi, literarum genus quotidie mihi, ut spero, fiet proclivius, ut etiam polliceri possim. Id re, quam verbis, faciam libentius. Tu velim existimes, & plures te amicos habere, quam qui in isto casu sint ac fuerint, quantum quidem ego intelligere potuerim; & me concedere eorum nemini. Fortem fac animum habeas & magnum, quod est in uno te. Quae sunt in fortuna, temporibus regentur, & consiliis nostris providebuntur. Vale.

tium est nova epistola, quos secutus est Manutius, qui & eam scriptam putavit ante superiorem proximam, quia prima illa verba, *antea missam ad te literas, si genus scribendi invenirem*, nullas antea Ciceronem literas ad eum misisse perspicue demonstrant. Haec quidem ille in argumento hujus epistolae declaravit. Quamvis autem mei libri ad stipulerent vulgaris editionibus, has epistolas

conjungentibus, & pro una habentibus, tamen sententia Manutii mihi videtur potior. Nam verba quae haec praecedunt, plane ostendunt eis finiri epistolam: ista vero *Antea missam*, &c. initium novae epistolae arguunt. Sed sine libris nihil ausus sum immutare. *Grævius.*

6 *Diuturne*] Manutius: *Spondeo tibi, istam ... non diuturnam fore.*

M.

M. CICERO TREBIANO S. D.

XI. **D**OLABELLAM antea tantummodo diligebam; obligatus ei nihil eram: nec enim acciderat mihi opus esse, & ille mihi debebat, quod non defueram² ejus periculis. Nunc tanto sum devinctus ejus beneficio, quod & antea³ in re, & hoc tempore in salute tua cumulatissime mihi satisfecit, ut nemini plus debeam. Qua in re tibi gratulor ita vehementer, ut te quoque mihi gratulari, quam gratias agere, malim. Alterum omnino non desidero, alterum vere facere poteris. Quod reliquum est, quando tibi virtus & dignitas tua reditum ad tuos aperuit, est tuae sapientiae, magnitudinisque animi, quid amiseris oblivisci, quid recuperaris cogitare. Vives cum tuis, vives nobiscum. Plus acquisisti dignitatis, quam amisisti rei familiaris: quae ipsa tum esset jucundior, si ulla res esset publica. Vestorius noster familiaris ad me scripsit, te mihi maximas gratias agere. Haec praedicatio tua mihi valde grata est, eaque te uti facile patior, cum apud alios, tum mehercule apud⁵ Syronem, nostrum amicum. Quae enim facimus, ea prudentissimo cuique maxime probata esse volumus. Te cupio videre quam primum. Vale.

ARG. Gratulatur de restitutione, quam Dolabella beneficio ipsi imperaverat: hortaturque, ut aequo animo sacrum fortunae ferat, quod plus acquisiverit quam amisit. *Ann. U. C. 707.*

1 *Dolabellam*] P. Cornelium Dolabellam, antea Ciceronis generum. Divortium jam cum Tullia fecerat, quo tempore scripta est haec epistola. Id licet conjicere ex epist. 23. ad Att. lib. II. quae scripta est ante bellum Africanum: haec vero ad Trebrianum omnes post id bellum. Nec vero simul cum affinitate dirempta amicitia est: nisi si temporum

causa simulatum est. Exrunt Ciceronis epistole lib. IX. ad Dolabellam insigni cum auctoritate argumentis: & haec ipsa, praedisse Ciceroni gratiam Dolabellae apud Caesarem in amicorum negotiis demonstrat. *Manutius.*

2 *Ejus periculis*] Bis eum Cicero, ante filiam suam ei collocatam, in capitis periculo defenderat. Epist. 10. lib. III. *Idem.*

3 *In re*] In fortunis tuis. *Idem.*

4 *Vestorius*] Puteolanus, de quo saepe fit mentio in epist. ad Att. *Idem.*

5 *Syronem*] Epicureum, lib. II. de Finib.

B b 2

M. T.

M. T. CICERO AMPPIO S. D.

XII. GRATULOR tibi, mi Balbe, vereque gratulor. Nec sum tam stultus, ut te usura falsi gaudii frui velim, deinde frangi repente, atque ita cadere, ut nulla res æquitatem te animi possit postea extollere. Egi tuam causam apertius, quam mea tempora ferebant. Vincebatur enim fortuna ipsa debilitata gratiæ nostræ, tui caritate, & meo perpetuo erga te amore, culto a te diligentissime. Omnia promissa, confirmata, certa & rata sunt, quæ ad reditum & ad salutem tuam pertinent. Vidi, cognovi, interfui. Etenim omnes Cæsaris familiares satis opportune habeo implicatos consuetudine & benevolentia, sic ut, cum ab illo disceserint, me habeant proximum. Hoc Panfa, Hirtius, Balbus, Oppius, Matus, Postumius plane ita faciunt, ut me unice diligant. Quod si mihi per me efficiendum fuisset, non me poeniteret pro ratione temporum ita esse molitum. Sed nihil est

ARG. Gratulatur de reditu per Cæsaris amicos imperato, ideoque cessare consolationem, re confecta. Esse tamen vel restitutum aliquid ferendum, resp. calamitatem, in qua nullum solatium superest nisi quod ex literarum studiis capiatur. Anno U. C. 707.

1 Ampio] Vulgo T. Ampio Balbo, contra Victorii editio recte solum medium nomen agnoscit, ut & Vairic. & Grut. codices. Gebhard. Videtur is esse, ad quem scribitur epist. 29. lib. X. quod si is est, collocari illam epistolam ante hanc oportuit, ut ex utriusque cognoscitur argumento. Idem commendatur epist. 70. lib. XIII. Quatuor Balbos invenio, unum hunc Ampie gentis; alterum Atiæ, qui Juliam, C. Cæsaris sororem, in matrimonio habuit, ex qua genuit Atiam, Augusti matrem; duos reliquos Gadiibus natos, & civitate Romana donatos, Cornelie gentis: quorum alter Balbus major, alter minor, ejus fratre gentis, vocatus est. Major est, qui nominatur inter Cæsaris amicissimos in hac ipsa epistola, & in 17. lib. IX. pro quo extat egregia Ciceronis oratio. Primus in Oceano genitorum consultum est adeptus, ut ait Plinius lib. VII.

a me inservitum temporis causa: veteres mihi necessitudines cum his omnibus intercedunt, quibuscum ego agere de te non destiti. Principem tamen habuimus Panfam, tui studiosissimum, mei cupidum, qui valeret apud illum non minus auctoritate, quam gratia. Cimber autem Tillius mihi plane satisfecit. Valent tamen apud Cæsarem non tam ambitiosæ rogationes, quam necessariæ: quæ quia Cimber habebat, plus valuit, quam pro ullo alio valere potuisset. Diploma statim non est datum, quod mirifica est improbitas in quibusdam, qui tulissent acerbius veniam tibi dari, quem illi appellant *rubam belli civilis*: multaque ita dicunt, quasi non gaudeant id bellum incidisse. Quare visum est occultius agendum, neque ullo modo divulgandum, de te jam esse perfectum. Sed id erit per brevi: nec dubito, quin, legente te has literas, confecta jam res futura sit. Panfa quidem mihi, gravis homo & certus, non solum confirmavit, verum etiam recepit, perceleriter se ablaturum diploma. Mihi tamen placuit hæc ad te perscribi. Minus enim te firmum sermo Epulejæ tuæ, lacrymæque Ampiæ declarabant, quam significant tuæ literæ: atque illæ arbitrabantur, cum a te abessent ipsæ, multo in graviore te cura futurum. Quare magno opere putavi, angoris & doloris tui levandi causa, pro certis ad te ea, quæ essent certa, perscribi. Scis, me antea sic solum esse scribere ad te, magis ut consolarer fortem virum atque sapientem, quam ut exploratam spem salutis ostenderem, nisi quam ab ipsa republica, cum hic ardor restinctus esset, sperari oportere censerem. Recordare tuas literas, quibus

4 Quam] Vulgo *quæ*, quod rogationes præcessit. At *quæ*. Intelligit unam solam Cimbræ rogationem, seu unam e multis: quæ quod necessaria erat, videtur Tillius propinquus Ampii fuisse. Cellar.

5 Diploma] Sunt literæ indices ac testes concessi beneficii ab eo qui præest rei publicæ; propriæ & per excellentiam diplomata dicuntur literæ, quibus dabatur a summo rei publicæ rectoris curis publicus. Sunt sic a forma appellata: nam formabantur in modum tabularum duplicium, ut docet Casaubonus ad Sueton. *Grævius*.

6 Epuleje] Uxor. Nam Ampia, filia: quia semitis gentis nomine appellabatur. *Manutius*.

7 Perscribi] Recte Lambinus ostendit necessarium esse ut *per scribi* adjiciatur oportere: pendet enim sensus sine hoc verbo. Immo istam locutionem quæ in editis extat, plane repudiatur Latina lingua, quæ postulat *magis oportere* putavi mihi perscribendum esse; aut *perscribi oportere*, ut habent editiones multe. *Grævius*. Abest oportere ab omnibus mss. itaque mendæ suspicio nondum expirat. *Cellarius*.

bus & magnum animi mihi semper ostendisti, & ad omnes casus ferendos constantem ac paratum: quod ego non mirabar, cum recordarer, te & a primis temporibus ætatis in republica esse versatum, & tuos magistratus in ipsa discrimina incidisse salutis fortunarumque communium: & in hoc ipsum bellum esse ingressum, non solum ut victor, beatus; sed etiam, si ita accidisset, victus, ut sapiens esses. Deinde, cum studium tuum consumas in virorum fortium factis, memoria prodendis, considerare debes, nihil tibi esse committendum, quamobrem eorum, quos laudas, te non simillimum præbeas. Sed hæc oratio magis esset apra ad illa tempora, quæ jam effugisti. Nunc vero tantum te parat ad hæc nobiscum ferenda: quibus ego si quam medicinam invenirem, tibi quoque eandem traderem. Sed est unum perfligium, doctrina ac litera, quibus semper usi sumus: quæ secundis rebus delectationem modo habere videbantur, nunc vero etiam salutem. Sed, ut ad initium revertar, cave dubites, quin omnia de salute ac reditu tuo perfecta sint. Vale.

8 Sed etiam, si ita accidisset, victus, ut sapiens esset. Libri aliquot veteres: Sed etiam ut, si ita accidisset, victus & sapiens esset. Alii: Sed etiam ut, si ita accidisset, victus ut sapiens esset. Quos ita sum secutus, ut primum ut, inducerim, tanquam non necessarium. Sententia similis epist. 1. Si id propositum fuit accidere posse; non debemus ita cadere animis, quasi aliquid eveniret, quod fieri posse nunquam passivimus. Et epist. 6. Sin propter incertos exitus commensus bellorum, posse accidere, ut vinceremus, passus; non debere te ad secundam fortunam bene paratum fuisse, adversam ferre nullo modo posse. Manutius.

9 Memoria prodendis] Ampius hic historiam scribebat. Idem.

CICERO LIGARIO.

XIII. **E**TSI tali tuo tempore me aut consolandi, aut juvandi tui causa scribere ad te aliquid pro nostra amicitia oportebat; tamen adhuc id non feceram: quia neque lenire videbar oratione, neque levare posse dolorem tuum. Postea vero quam magnam spem habere cœpi, fore ut te brevi tempore incolumem haberemus; facere non potui, quin

tibi

ARG. Solutur Ligarium exulem, eumque bene sperare jubet, ac, ut interea forti animo sit, hortatur. Scripta post Africanum bellum videtur. *Ann. U. C. 707.*

tibi & sententiam, & voluntatem declararem meam. Primum igitur scribam, quod intelligo & perfpicio, non fore in te Cæsarem duriozem. Nam & res eum quotidie, & dies, & opinio hominum, & ut mihi videtur, etiam sua natura mitiore facit: idque cum de reliquis sentio, tum de etiam audio ex familiarissimis ejus, quibus ego ex eo tempore, quo primum ex Africa nuntius venit, supplicare una cum fratribus tuis non destiti. Quorum quidem & virtus, & pietas, & amor in te singularis, & assidua & perpetua cura salutis tuæ tantum proficit, ut nihil sit, quod non ipsum Cæsarem tributurum existimem. Sed si tardius sit, quam volumus; magnis occupationibus ejus, a quo omnia petuntur, additus ad eum difficiliore fuerunt: & simul Africanæ causæ irator, diutius velle videtur eos habere sollicitos, a quibus se putat diturnioribus esse molestiis consistatam. Sed hoc ipsum intelligimus eum quotidie remissius & placatus ferre. Quare mihi crede, & memoriæ manda, me tibi id affirmasse, te in istis molestiis diutius non futurum. Cum, quid sentirem, exposui; quid vellem tua causa, re potius declarabo, quam oratione: & si tantum possem, quantum in ea republica, de qua ita sum meritus, ut tu existimas, posse debebam, ne tu quidem in istis incommodis esses. Eadem enim causa opes meas fregit, quæ tuam salutem in discrimen adduxit. Sed tamen, quidquid imago veteris meæ dignitatis, quidquid reliquæ gratiæ valebant; studium, consilium, opera, gratia, fides mea, nullo loco deicit tuis optimis fratribus. Tu fac habeas fortem animum, quem semper habuisti, primum ob eas causas, quas scripsi: deinde, quod ea de republica semper voluisti atque sensisti, ut non modo² nunc secunda sperare debeas; sed etiam, si omnia adversa essent, tamen conscientia & factorum & consiliorum tuorum, quæ

¹ Ex Africa nuntius] De Pompejanis in Africa devictis. Manut.

² Nunc secunda] Victorius, Gebhardus, Gronovius cum secunda, quæ prepositio est cum sexto casu. Cellarius. Vulgata scriptura non est abolenda. Sensus enim licet est. Quia

tam bene de rep. semper voluisti & sensisti, debes nunc sperare secunda, tanquam bonæ hujus tuæ voluntatis & sensus præmia: sed etiam fortuna tibi adversaretur, non debes tamen inique hanc fortunæ injuriam ferre, sed &c. Græv.

cunq̄ue acciderent, fortissimo & maximo animo ferre deberes. Vale.

CICERO LIGARIO.

XIV. **M**E scito omnem laborem, omnem operam, curam, studium in tua salute consumere. Nam cum te semper maxime dilexi, tum¹ fratrum tuorum, quos æque atque te summa benevolentia sum complexus, singularis pietas amorque fraternus, nullum me patitur officii erga te, studiiq̄ue munus aut tempus prætermittere. Sed quæ faciã, fecerimque pro te, ex illorum te literis, quam ex meis, malo cognoscere. Quid autem sperem, aut confidam, & exploratum habeam de salute tua, id tibi a me declarari volo. Nam si quisquam est timidus in magnis periculosisq̄ue rebus, semperque magis aduersos rerum exitus metuens, quam sperans secundos, is ego sum: & si hoc vitium est, eo me non carere consteior. Ego idem tamen² cum a. d. v. Kal. intercalares priores, rogatu fratrum tuorum venissem mane ad Cæsarem, atque omnem adeundi & conveniendi illius indignitatem & molestiam pertulissim: cum fratres & propinqui tui jacerent ad pedes, & ego essem locutus, quæ causa, quæ tuum tempus postulabat: non solum ex oratione Cæsaris, quæ sane mollis & liberalis fuit; sed etiam ex oculis & vultu; ex multis præterea signis, quæ facilius perspicere potui, quam scribere, hanc in opinionem discessi, ut mihi tua salus dubia non esset. Quamobrem fac animo magno fortique sis: & si turbidissima sapienter ferebas, tranquilliora late

¹ ARG. Quæ cum Cæsare egerit de Ligarii restitutione, & quam spem salutis habeat, declarat: & ad læticiam exhortatur.

² Fratrum] Tres erant Ligarii fratres, quorum unus Q. ad Pompeji castra transferrat.

³ Cum a. d. v. Kalen. intercalares priores] Scripta est hæc epistola anno U. C. 707. quo Cæsar fastos correxit. Ut annus Romanus, valde perturbatus, in eam formam componeretur, quam nunc obtinet, & Kalendæ Januariæ deinceps ordinate recurrerent, ne-

cessè fuit assignari huic anno dies 445. itaque præter mensem Merkedonium, qui ex Næmæ instituto in Februarium insertus fuit, duos menses intercalari iussit Cæsar ante mensem Decembrem. Hinc Kalendæ intercalares priores & posteriores. Nonnulli, post Josephum Scaligerum, lib. II. de Emend. Temp. ajunt Kalendæ intercalares priores esse diem primum mensis Merkedonii. At Merkedonium inferebatur in Februarium: & per mensem Februarium Romæ Cæsar non erat, sed in Africa, unde rediit die 26. Julii. Anonymus.

late feras. Ego tamen tuis rebus sic adero, ut difficillimis: neque Cæsari solum, sed etiam amicis ejus omnibus, quos mihi amicissimos esse cognovi, pro te, sicut adhuc feci, libentissime supplicabo. Vale.

CICERO BASILIO S.

XV. **T**IBI gratulor, mihi gaudeo, te amo, tua tueor. A te amari, & quid agas, quidque agatur, certior fieri volo.

¹ Basilio] Sic libri: nisi forsitan Basilio. IX. 4. memoraverunt. Cujus forte filius fuit vel Basilio, tribus syllabis scribendum. Lucius quidam Minucius Basilius, dives homo, gatus, postea in percussoribus ejus. Appianus in Græcia mortuus, cujus saluum testamentum Cicero Offic. III. 18. & Val. Maximus

L. Minucius Basilius, Cæsaris in Gallia Leucogatus, postea in percussoribus ejus. Appianus de B. C. lib. III. extremo, *Muræ & Bædæ* x. 2. &c. *Cellar.*

BITHYNICUS CICERONI S.

XVI. **S**I mihi tecum non & multæ & justæ causæ amicitia privatum essent, repeterem initia amicitia ex parentibus nostris; quod faciendum iis existimo, qui paternam amicitiam nullis ipsi officiis profecuti sunt. Itaque contentus ero nostra ipsorum amicitia, cujus fiducia peto a te, ut absentem me, quibuscumque in rebus opus fuerit, tueare, si nullum officium tuum apud me intermorum existimas. Vale.

¹ ARG. Commemorata sua, & patris amicitia, rogat, ut se absentem tueatur. Anno U. C. 709.

² Bithynicus] Pompejæ gentis, cui genti cognomen hoc dedit Bithynia devota. Notæ scriptæ sunt, nisi me conjectura fallit, post Cæsaris necem. *Manus.* De Bithynico hujus Pompejæ Bithynicus: sed eum puto hujus Bi-

thynici patrem fuisse: nam illum inter mortuos oratores Cicero numerat in eo libro, qui scriptus videtur ante exitum Africani belli. Hæc autem & quæ sequitur epistola, scriptæ sunt, nisi me conjectura fallit, post Cæsaris necem. *Manus.* De Bithynico hujus patre, vide in Bruto, cap. 68.

M. CICERO BITHYNICO S.

XVII. **C**UM cæterarum rerum causa cupio esse aliquando rempublicam constitutam; tum velim mihi credas, accedere, id etiam quo magis expetam, promissum tuum, quo in literis uteris. Scribis enim, si ita sit, te mecum esse victurum. Gratissima mihi tua voluntas est, facisque nihil alienum necessitudine nostra, iudiciisque patris tui de me, summi viri. Nam sic habeto, beneficiorum magnitudine eos, qui temporibus valuerunt, aut valeant, conjunctiores tecum esse, quam me; necessitudine, neminem. Quamobrem grata mihi est & memoria tua nostræ conjunctionis, & ejus etiam augendæ voluntas. Vale.

ARG. Respondet Bithynici cuidam epistola, qua ille, constituta rep. cum Cicero se futurum promiserat, quod gratum sibi fore significat, & se ejus esse amantissimum confirmat. Anno U. C. 709.

Non respondet hæc Ciceronis epistola, quemadmodum ego existimo, superiori Bithynici: id autem, qui attentè ambas legerit, facile animadvertet. Scripserat alias literas Bithynicus ad Ciceronem, quibus cu-

pere se ostenderat cum eo vivere. Quæ aut postea perire, aut in hæc volumina relatæ non sunt. *Victor.*

1 *Accedere, id etiam*] Manut. Lambin. Græv. *accedere.* Non ita bene. Sentus est: Promissum tuum accedit ad res cæteras, quarum causa cupio Resp. esse aliquando constitutam. *Id.* hoc ipsum est, Resp. esse constitutam. Doctiores videant: quibus morem geram, & libenter quidem. *Olivetus.*

CICERO LEPTÆ.

XVIII. **S**IMUL accepi a Seleuco tuo literas, statim quasi vi e Balbo per codicillos, quid esset in lege. Rescripsit, Eos qui facerent præconium, vetari esse in curio-

ARG. Quæstioni respondet ex lege de decurionibus. Addit de bello Hispaniensi, de Leptæ negotio, de oratore suo, de Tullio la, & de Leptæ Junioris studii consilium ac præceptum dat. Anno U. C. 708.

1 *Leptæ*] Q. Leptæ, quo Fabrum præfesto usus est Cicero præconful in Cilicia. Epist. 7. lib. III. *Manut.*

2 *In lege*] Quam Cæsar, ubi Romam ex Hispania revertisset, ferre cogitabat: scripserat autem vel ipse ante quam irer in Hispaniam, vel, post professionem, Balbus & reliqui familiares, ex ejus sententia: ut

ipso in urbem reverso promulgaretur, & ferretur. Nam, si lata fuisset, vel etiam promulgata, non a Balbo, quid in ea esset, Cicero quaesisset. *Idem.*

3 *Decurionibus*] Senatores vel coloniarum, vel municipiorum, *decuriones* vocabantur. Et ut Romam ad senatum consules, ita in municipiis ad decuriones *quatuor viri*, in colonis *duo viri* referebant. Ac nomine quidem *in decuriones*, decem tantum videntur: sed plures fuisse constat ex eo, quod in secunda agraria centum nominantur. *Idem.*

curionibus; qui fecissent, non vetari. Quare bono animo sint & tui, & mei familiares. Neque enim erat ferendum, cum, qui hodie haruspicinam facerent, in senatu Romæ legerentur, eos qui aliquando præconium fecissent, in municipiis decuriones esse non licere. De Hispaniis novi nihil. Magnum tamen exercitum Pompejum habere constat. Nam Cæsar ipse ad nos misit exemplum Paciciæ literarum, in quo erat, illi undecim esse legiones. Scripserat etiam Messala Q. Salasso, P. Curtium fratrem ejus, justu Pompeji, inspectante exercitu, interfectum, quod consensisset cum Hispaniis quibusdam, si in oppidum nescio quod Pompejus rei frumentariæ causa venisset, eum comprehendere, ad Cæsaremque deducere. De negotio tuo, quod sponzor es pro Pompejo, si Galba consponzor tuus redierit, homo in re familiari non parum diligens, non desinat cum illo communicare, si quid expediri possit: quod videbatur mihi ille confidere. Oratorem meum tantopere a te probari vehementer gaudeo. Mihi quidem sic persuadeo, me quidquid habuerim iudicii de dicendo, in illum librum contulisse. Qui si est talis, qualem tibi videri scribis, ego quoque aliquid sum: sin aliter, non recuso, quin, quantum de illo libro, tantundem de mei iudicii fama detrahatur. Leptam nostrum cupio delatari jam talibus scriptis: etsi abest maturitas ætatis, jam tamen personare aures ejus hujusmodi vocibus non est inutile. Me Romæ tenuit omnino Tullia meæ partus. Sed cum ea, quemadmodum spero, fati firma sit, teneor tamen, dum a Dolabella procuratoribus exigam primam pensionem:

C c 2 nem:

4 *Qui hodie*] Jocus (nisi fallor) in Cæsarem, qui in eum ordinem indignissimos legerat: supplevit enim ille Senatorem: nam multi civilibus bellis Senatores defecerant. *Victorius.*

5 *In senatu*] Forte, in *senatu.* Lamb. 6 *Pompejum*] Cnæum, Magni filium, qui, ad Mundam victus, paulo post interfectus est. *Manutius.*

7 *Paciciæ*] L. Junii Paciciæ, Hispani hominis, Romana civitate donati: quod prænomen & nomen indicant. *Idem.*

8 *Tantundem*] Imperite nonnulli scribunt,

Tantundem. Nam Priscianus lib. I. admonet, n. transire in n, sequentibus d, r, c, q, ut tam tandem, tantum tantundem, idem idemdem, num nuncubi. *Manut.*

9 *Partus*] Ex partu Tulliam decessisse, Plutarchus auctor est. Bis igitur peperit, semel ante pugnam Pharsalicam, cum in Græciam ad Pompejum Cicero iturus esset, ut epist. ult. lib. X. ad Att. iterum, cum in Hispania Cæsar contra Pompeji liberos pugnaret: quod hic locus ostendit. *Idem.*

10 *Exigam primam pensionem*] Tertiam partem dotis, quæ primum debebatur. *Anna,*

nem: & mehercule, non tam sum peregrinator jam, quam solebam. Ædificia mea me delectabant, & otium. Domus est, quæ nulli villarum mearum cedat; otium, omni desertissima regione majus. Itaque ne literæ quidem meæ impediuntur, in quibus sine ulla interpellatione verbor. Quare, ut arbitror, prius hic te nos, quam istic tu nos videbis. Lepta suavissimus edificat Hefiodum: & habeat in ore,

Ἦς δ' ἀπερὴς ἰδρῶτα.

nua, bima, trima die numerabatur dos uxoris marito, hoc est, tribus pensionibus: & si divortium factum esset, eodem modo reddebatur. Vide not. ad M. Senecæ suafor.

1. J. F. Gronovius.] Ante virtutem, sudorem posuerunt dii immortales. Hefiod. Op. & Dier. vers. 289. Quod non quatuor integros Hefiodi versus, sed primi partem feri-

psimus, in hoc etiam antiquorum codicum auctoritatem secuti sumus. Scimus præterea semper in his allegationibus Ciceronem brevem & concisum admodum esse, ut trium etiam dictionum proverbium non integrum quandoque adducat, nedum quatuor toros versus celebres & vulgatissimos recitaret. Vitor.

CICERO LEPTÆ S. D.

XIX. **M**ACULAM officio functum esse gaudeo. Ejus Falernum mihi semper idoneum visum est diversorio, si modo testi fatis est ad comitatum nostrum recipiendum. Cæteroqui mihi locus non displicet, nec ea re Petrinum tuum deseram. Nam & villa, & amcenitas illa, commorationis est, non diversorii. De curatione aliqua numerum

ARG. Cum Cæsar ludos regionatim daturus esset, curationem eorum Lepta ambiebat, cui id Cicerò dissuadet, diffusus, propter multitudinem intorum impetrari posse. Anno U. C. 708.

1. *Maculam*] Fortasse Pompejum Maculam, amatorem Faulæ, L. Syllæ filiz: de quo Macrobius lib. H. Sat. *Nisur.*

2. *Officio sanctum*] Parando nobis (sic enim interpretandam videtur) hospitio. *Corrad.*

3. *Ad comitatum nostrum*] Qui Cæsari ex Hispaniis redeunti ire obviam cogitamus. *Idem.*

4. *Petrinum*] Villæ nomen, a vico Petriño, qui fuit in Sinuesano. Horatius epist. 15. lib. I. *Sinuesanumque Petrinum.* *Man.*

5. *Museorum regionum*] Ludorum qui a Tarquinio rege instituti, usædo Romani, mo-

do Magni, modo etiam Circenses sunt appellati: sed nunc regis a Cicerone in Cæsaris iridiam dicuntur. Legitur tamen etiam regionum, ut cum Suetonio exponis, regionatim facitendorum. *Corrad.* Et antiquus liber, & Suetonii testimonium, ipsa etiam sententia me hortatur, ut, *Regionum*, legam. Ludi enim significantur, quos Cæsar, superatis jam in Hispania Pompeji liberis, per singulas regiones dare cogitabat: id quod Suetonii cognoscitur historia. Ac, ne quis, mentione a me regionum facta, contradiçendi occasione arripiat, quod ante Augustum divisa urbs non fuerit in regiones: moneo lectorem, urbis regiones hic vocari quædam urbis partes, licet earum certi fines nondum essent, qui postea statuti sunt ab Augusto, Italiam urbemque in regiones dividente. *Man.*

nerum regionum, cum Oppio locutus sum. Nam Balbum, postea quam tu es profectus, non vidi; tantis pedum doloribus afficitur, ut se conveniri nolit. Omnino de tota re, ut mihi videtur, sapientius faceres, si non curares: quod enim eo labore assequi vis, nullo modo assequere. Tanta est enim intorum multitudo, ut ex his aliquis potius effluat, quam novo sit aditus, præsertim qui nihil afferat præter operam: in qua ille se dedisse beneficium putabit, si modo ipsum sciet; non accepisse. Sed tamen aliquid videbimus in quo sit species. Aliter quidem non modo non appetendam, sed etiam fugiendum puto. Ego me Asturæ diutius arbitror commoraturum, quoad ille quandoque veniat. Vale.

6. *Si modo ipsum sciet*] Te ludos curasse: quod ignorare potest, in tanta majorum rerum occupatione. *Idem.*

7. *Non accepisse*] Hoc ipsum Cicero monet lib. II. Off. *Qui se (inquit) locupletet, honoratos, & beatos parant, hi ne obligari quidem beneficio volunt: quin etiam beneficium se dedisse arbitrantur, cum ipsi quantum aliquod magnum acceperint.* Eiusdem generis illud in epist. ad M. Antonium, lib. XIV. ad Attic. *Litera tua sic me affecerunt, ut non dare tibi beneficium viderer, sed accipere a te ira parere.* *Idem.*

8. *In quo sit species*] Id est, Victorio in-

terpretante, dignitas & honestas. Vulgo spes quod ex comendio scripturæ natum. *Celian.* *In quo sit spes*: in hac enim curatione spes ponenda non est. Nam, quod eo labore assequi vis, nullo modo assequere. Aliquid igitur videbimus, unde sperare liceat, in eorum numerum, qui Cæsaris intimi familiares sunt, posse te pervenire. *Man.* Victorianam lectionem exprimit Gebhardus & Grævius.

9. *Asturæ*] Epist. 38. ad Attic. lib. XIII. significat velle se Asturæ Cæsarem ex Hispania redeuntem expectare. *Idem.*

CICERO TORANIO S.

XX. **D**EDERAM triduo ante pueris Cn. Plancii literas ad te. Eo nunc ero brevior, teque, ut antea consolabar, hoc tempore monebo. Nihil puto tibi esse utilius, quam ibidem opperiri, quoad scire possis quid tibi agendum sit. Nam præter navigationis longæ, & hiemalis, & minime portuosæ periculum, quod vitaveris; ne illud quidem non

ARG. Toranius exul voluit Cæsarianis ex Hispania venturis occurrere, ut, captata illorum gratia, facilius Cæsari reconciliaretur: quod Cicero dissuadet, & manere iubet, ubi erat, quoad scire possit, quid agendum sit. Addit consolationem a commu-

ni calamitate, & recti conscientia. Anno U. C. 707.

1. *Toranius*] Toranius vir prætorius, paulo ante Ciceronem a Triumviris interfectus fuit. *Corrad.*

* non quantivis, subito, cum certi aliquid audieris, te istinc posse proficisci. Nihil est cur³ adventibus te offerre gestias. Multa præterea metuo, quæ cum Chilone nostro communicavi. Quid multa? Loco opportuniore in his malis nullo esse potuisti, ex quo te, quocunque opus erit, facillime & expeditissime conseras. Quod⁴ si recipiet ille se, ad tempus aderis. Sin (cum multa accidere possunt) aliqua res eum vel impedit, vel morabitur, tu ibi eris, ubi omnia scire possis. Hoc mihi prorsus valde placet. De reliquo, ut te sæpe per literas hortatus sum, ita velim tibi persuadeas, te in hac causa nihil habere, quod tibi timendum sit præter communem casum civitatis: qui etsi est gravissimus, tamen ita vicimus, & id ætatis jam sumus, ut omnia, quæ non nostra culpa nobis accidant, fortiter ferre debeamus. Hic tui omnes valent, summaque pietate te desiderant, & diligunt, & colunt. Tu & cura ut valeas, & te istinc ne temere commoveas.

² Non quantivis] Hoc sensu: Præter pericula & molestias quæ vitaris, commodum illud non parvum habendum est, sed tale ut magnificentandum sit, subito cum certi aliquid audieris te istinc posse proficisci. *Victor.*
³ Adventibus] Ita Victorius, ex quo Gra-

vius. Vulgo *adventibus*.

⁴ Si recipiet ille se] Si Cæsar ex Hispania redibit. Hæc verba nondum Hispaniense bellum esse confectum demonstrant: quod e sequenti etiam epistola intelligitur. *Mantuanus.*

CICERO TORANIO S.

XXI. **E**TSI, cum hæc ad te scribebam, aut appropinquare exitus hujus calamitosissimi¹ belli, aut jam aliquid actum, & confectum videbatur, tamen quotidie² commemorabam, te unum in tanto exercitu mihi fuisse asseverantem, & me tibi: solosque nos vidisse, quantum esset in eo bello mali, in quo, spe pacis exclusa, ipsa victoria futu-

ARG. Toranium consolatur ex suo exemplo, qui, cum antea idem quod ille sentiret, nihilque proficeret etiam rectis consiliis; moderate nunc ferat quæ acciderant, ostendens, quantum levamen sit, recte verque sensisse: monetque, ut nihil de rebus suis, præterquam quod commune est, ti-

meat. *Ann. U. C. 707.*

¹ Belli] Quod gerebatur in Hispania.

² Commemorabam] Alibi, an sibi? sibi positus, & cogitatione, non voce. Quasi dixerit: memoria repetebam, in memoriam redigebam. *Mantuanus.*

futura esset acerbissima, quæ aut interitum allaturæ esset, si victus esses, aut³ si vicisses, servitutem. Itaque ego, quem tum fortes illi viri & sapientes, Domitii & Lentuli, timidum esse dicebant (eram plane: timebam enim, ne evenirent ea quæ acciderunt) idem nunc nihil timeo, & ad omnem eventum paratus sum. Cum aliquid videbatur caveri posse, tum id negligi dolebam. Nunc vero, everfis omnibus rebus, cum consilio profici nihil possit, una ratio videtur, quidquid evenerit, ferre moderate: præsertim cum omnium rerum mors sit extremum: & mihi sim conscius, me, quoad licuerit, dignitati reipublicæ consuluisse: & hac amissa, salutem retinere voluisse. Hæc scripsi, non ut de me ipse dicerem, sed ut tu, qui conjunctissima fuisti mecum & sententia, & voluntate, eadem cogitares. Magna enim consolatio est, cum recordare, etiam si secus acciderit, te tamen recte verèque sensisse. Atque utinam liceat aliquando aliquo reipublicæ statu nos frui, inter nosque conferre sollicitudines nostras, quas pertulimus tum, cum timidi putabamur, quia dicebamus ea futura, quæ facta sunt. De tuis rebus nihil esse quod timeas, præter universæ reipublicæ interitum, tibi confirmo. De me autem sic velim judices, quantum ego possim, me tibi, salutis tuæ, liberisque tuis summo cum studio præsto semper futurum. Vale.

³ Si vicisses, servitutem] Injustos dominos eramus habituri; Pompejanum & paucos, quos ille audiebat: quanquam mallem, si vicisses, interitum, propter proscRIPTIONES & cædes denunciatas a Pompejanis: aut si victus esses, servitutem, nempe sub Cæsare, erat, in discrimen adduceretur. *Man.*
quod evenit. *J. F. Gronov.*

⁴ Salutem] Ipsius reip. cujus antea dignitas, bello autem civili salus etiam concidit. Significat illud tempus, cum accipendas, quas tulit Cæsar, conditiones censuit, ne reip. salus, quando jam dignitas amissa erat, in discrimen adduceretur. *Man.*

CICERO DOMITIO.

XXII. **N**ON ea res me deterruit, quo minus, postea quam in Italiam venisti, literas ad te mitterem, quod tu

ARG. Cn. Domitium, L. F. qui post pugnam in Thessalia ab armis recesserat, servulatur, & amicorum desiderium, quos belli casus eriperat, æquo, saltem forti ferat animo. *Ann. U. C. 707.*

tu ad me nullas miseris : sed quia nec quid tibi pollicerer, ipse egens rebus omnibus, nec quid suaderem, cum mihi met ipsi consilium deesset, nec quid consolationis afferrem in tantis malis, reperiebam. Hæc quamquam nihilo meliora sunt, nunc etiam atque etiam multo desperatiora; tamen inanes esse meas literas, quam nullas, malui. Ego si te intelligerem, plus conatum esse suscipere reipublicæ causa muneris, quam quantum præstare potuisses, tamen, quibuscunque rebus possem, ad eam conditionem te vivendi, quæ daretur, quæque esset, hortarer. Sed cum consilii tui bene fortiterque suscepti, eum tibi finem statueris, quem ipsa fortuna terminum nostrarum contentionum esse voluisset; oro, obtestorque te pro veteri nostra conjunctione ac necessitudine, proque summa mea in te benevolentia, & tua in me pari, te ut nobis, parenti, conjugi, tuisque omnibus, quibus es, fuistisque semper carissimus, salvum conserves, incolumitati tuæ, tuorumque, qui ex te pendent, consulas: quæ didicisti, quæque ab adolescentia pulcherrime a sapientissimis viris tradita, memoria & scientia comprehendisti, his hoc tempore utare: quos conjunctos summa benevolentia plurimisque officiis amisisti, eorum desiderium si non æquo animo, at forti feras. Ego quid possim nescio, vel potius me parum posse sentio: illud tamen tibi polliceor, me, quæcunque saluti dignitatique tuæ conducere arbitrabor, tanto studio esse facturum, quanto semper tu & studio, & officio in meis rebus fuisti. Hanc meam voluntatem ad matrem tuam, optimam sceminam, tuique amantissimam, detuli. Si quid ad me scripseris, ita faciam, ut te velle intellexero. Sin autem tu minus scripseris, ego tamen omnia, quæ tibi utilia esse arbitrabor, summo studio, diligentique cura bo. Vale.

¹ Plus conatum esse] Plus conatus esset muneri suscipere reipubl. causa, quam præstare posset, si pot. pugnam Pharsalicam bellum cum aliis renovare voluisset. Quod non fecit, desperata victoria. *Manut.*

² Parenti] Porciz, M. Catonis forori.

EPI-

EPISTOLARUM
AD FAMILIARES
LIBER VII.

M. CICERO M. MARIO S. D.

I te dolor² aliqui corporis, aut infirmitas valetudinis tuæ tenuit, quo minus ad ludos venire, fortunæ magis tribuo, quam sapientiæ tuæ. Sin hæc, quæ ceteri mirantur, contemnda duxisti, & cum per valetudinem posses, venire tamen noluisti; utrumque lætor, & sine dolore corporis te fuisse, & animo valuisse, cum ea, quæ sine causa mirantur alii, neglexeris: modo ut tibi confiteri fructus otii tui, quo quidem tibi perfrui mirifice licuit, cum esses in ista amoenitate pene solus relictus. Neque tamen dubito, quin tu ex illo cubiculo tuo, ex quo tibi³ Stabianum⁴ perforasti, & patefecisti⁵ Sejanum, per eos dies matutina tempora lectiunculis consumperis: cum illi interea, qui te istic reliquerunt, spectarent communes mimos⁶ semisomni. Reliquas vero partes diei tu consumebas

Tom. VII. D d his

ARGUMENTUM. Ludos describit a Pompejo secundo consulatu editos, quos quod Marius absens non spectaverit, eadem gratulatur. Se quoque hujus generis vanitatibus non capi, & inter ludos Caninii causam egisse narrat, cujus occasione dimissionem sibi ex foro optat, ut libere possit in villis & cum Mario vivere. *Anno U. C. 698.*

¹ Mario] Arpinati: quod illa indicant verba; *Cum Oscar ludos vel in senatu nostro spectare possit. Marius Gratidius nonnulli vocant, ut sit Gratidius ille, qui legatus fuit Q. Ciceronis. Quod falsum puto. Non enim & Mariæ gentis & Gratidiz idem potest esse. Aut igitur non is est: aut, si est,*

Marius Gratidius appellari debet: ut epist.

² lib. I. ad Q. Fr. *Manutius.*

³ Aliqui] *bro alians: Symplic.*

⁴ Stabianum] Plinius lib. III. cap. 5. *In Campano*, inquit, *agro Stabie oppidum fuerit usque ad Cn. Pompejum & L. Catonem conf. pridie Kal. Maji: quo die L. Sylla legatus bello sociali id delevit: quod nunc in villam abiit.* *Manutius.*

⁵ Perforasti] Prospectum in Stabianum agrum aperuisti. *Idem.*

⁶ Sejanum] Nomen vicini prædii, sed unde sit, incertum. Mire etiam in nomine libri variant. *Cellar.*

⁷ Semisomni] Vel quia nihil novum spectat.